

Styrkelse af Danmark som iværksætternation

- særligt fokus på iværksættere med et teknisk og naturvidenskabeligt fundament

Notat

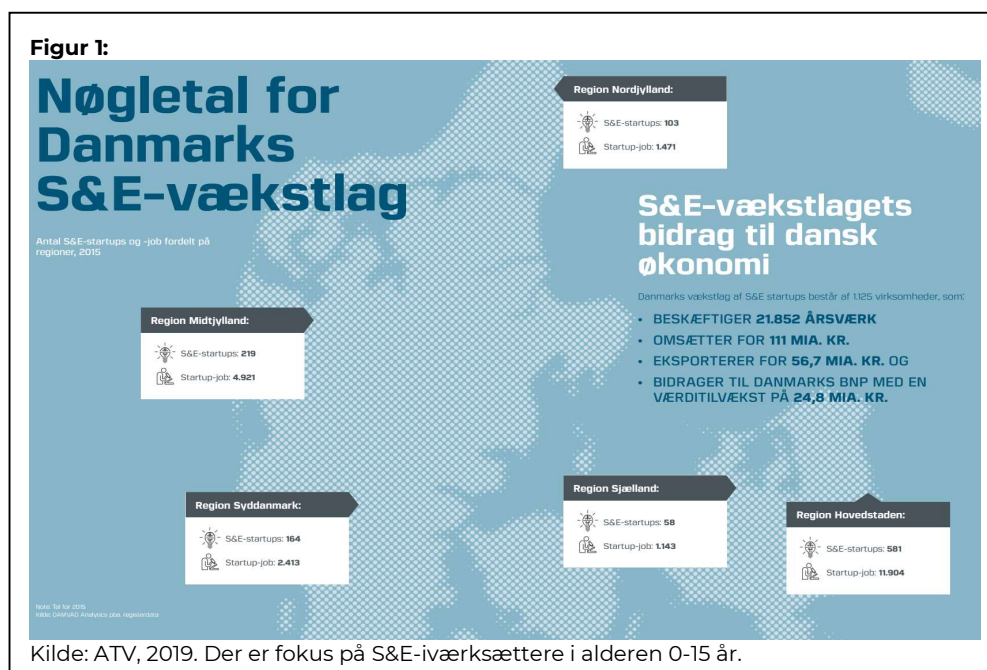
25. januar 2021

Iværksættere inden for teknologi og naturvidenskab skaber mange jobs til alle faggrupper samt øget eksportindtægter til Danmark

Danmarks vækst og velfærd bygger på iværksættere med et fundament af teknologi og naturvidenskab. Fremover kaldt S&E-iværksættere. Denne kategori af iværksættere har nemlig et usædvanligt positivt udviklingsforløb set i forhold til andre iværksættere. De vokser hurtigere med hensyn til jobs, omsætter for mere, er mere produktive og eksporterer hurtigere og for mere sammenlignet med øvrige danske iværksættere¹. 5 år efter opstart har den typiske S&E-iværksætter 7 årsværk beskæftiget og har en årlig omsætning på 8,6 mio. kr. Den typiske iværksætter i industrien har på samme tidspunkt kun 2 årsværk og omsætter i omegnen af 2,6 mio. kr. Samtidig beskæftiger S&E-iværksættere flere typer af faggrupper. De skaber jobs til ufaglærte, faglærte og medarbejdere med en videregående uddannelse.

S&E-iværksættere baserer en stor del af deres omsætning på tekniske og naturvidenskabelige kompetencer, herunder STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics). Mange af dem investerer i forskning og udvikling og samarbejder med universiteter og forskningsmiljøer.

Iværksættere som bygger deres forretning på naturvidenskab og teknologi er på den baggrund særdeles interessant at have fokus på set med samfundsøkonomiske briller. Men også i forhold til at få mange faggrupper i job. Det kan med andre ord betale sig politisk særligt at have fokus på denne gruppe af iværksættersegmentet. En iværksættergruppe som ligger rundt om i landet:

¹ Fakta om S&E-startup bygger på ATV-rapporten: "Danmarks nye vækstlag", 2019.

Ingeniørforeningen, IDA anbefaler at have fokus på følgende indsatsområder hos iværksættere som bygger deres forretning på naturvidenskab og teknologi:

1. Rekruttering af medarbejdere – brug for alle faggrupper

- Gør det billigere at ansætte specialister gennem løntilskud. Genindføre den gamle isbryderordning, der første gang så dagens lys i begyndelsen af 90'erne. Dens formål var at matche SMV'er og højtuddannede dimittender gennem et løntilskud. Og den virkede, da den skabte jobs til flere faggrupper. Alternativt skal den eksisterende Landdistriktsvækstpilot moderniseres, så alle iværksættere i hele landet kan bruge tilbuddet.

2. Eksportfremme skal understøttes – også efter 2021

- Gør Corona-eksportfremmeinitiativer permanente. Folketinget har igangsat nogle midlertidige eksportfremmeinitiativer som en del af Corona-hjælpepakkerne. Disse initiativer bør være permanente efter 2021. Det er fx i form af nedsatte takster til eksportrådgivning, flere gratis rådgivningstimer, hjælp til eksportfremstød, markedsføring og messer i udlandet.

3. Sikre adgang til danske testfaciliteter

- Styrk muligheden for at iværksættere kan benytte test- og udviklingsfaciliteter og specialistkompetencer hos GTS-institutter, forsyningselskaber og universiteter, og at det fortsat bliver understøttet af en passende finansiering. Fx til at etablere udviklingspladser hos GTS-institutterne og på universiteterne eller lave en klippekortsordning med gunstige timepriser ved køb af test- og demonstrationsfaciliteter. Skala er afgørende, og der er behov for at udvikle økosystemer med kritisk masse, der kan tiltrække både startups og investorer. I denne sammenhæng er det væsentligt at finansiering til udviklingsprojekter og iværksættere prioriteres og styrkes fremadrettet i Innovationsfonden (Fx Innobooster & Innofounder).
- Gør det midlertidige FoU-fradrag på 130% permanent. Folketinget har sikret et Fou-fradrag på 130 procent i 2020 og 2021. Udviklingsaktiviteter med samarbejdspartnere kan også indgå i fradraget ud over fx egne lønomkostninger. Det kan gavne iværksætternes adgang til og køb af test, hvis iværksætteren har økonomi til at fratække udgiften.

4. Styrk iværksætterfødekæden fra universiteterne

- Et økonomisk løft af det 3. ben på universiteterne. Universiteterne får grundlæggende ikke penge til videnspredning og iværksætteri. Så videnspredningsindsatsen skal reelt løses af økonomiske midler fra forsknings- og uddannelsesområdet. Det er u hensigtsmæssigt. Nye midler til videnspredning, markedsmodning og iværksætteri skal fx bruges til en mere professionel kommerialisering og videnspredning af de offentlige forskningsresultater, et grønt iværksætterkorps/fortsættelse af Open Entrepreneurship² samt sikre en stillingsstruktur på universiteterne som også belønner entrepreneurship og erfaring fra erhvervslivet.

5. Mere risikovillighed – også i de danske offentlige kapitalfonde

- Risikovillig kapital til teknologitunge iværksættere inden for fx det grønne område: Danmark har en række offentlige fonde som investerer i iværksættere sammen med private investorer – herunder Danmarks Grønne Fremtidsfond. Deres investeringsportefølje er iværksættere med ideer, som er tæt på at være markedsmodne, og de har en forholdsvis lav risikoprofil. Profilen rammer ikke altid fx grønne teknologiværksættere, da de typisk er mere forskningstunge, baserer deres forretning på

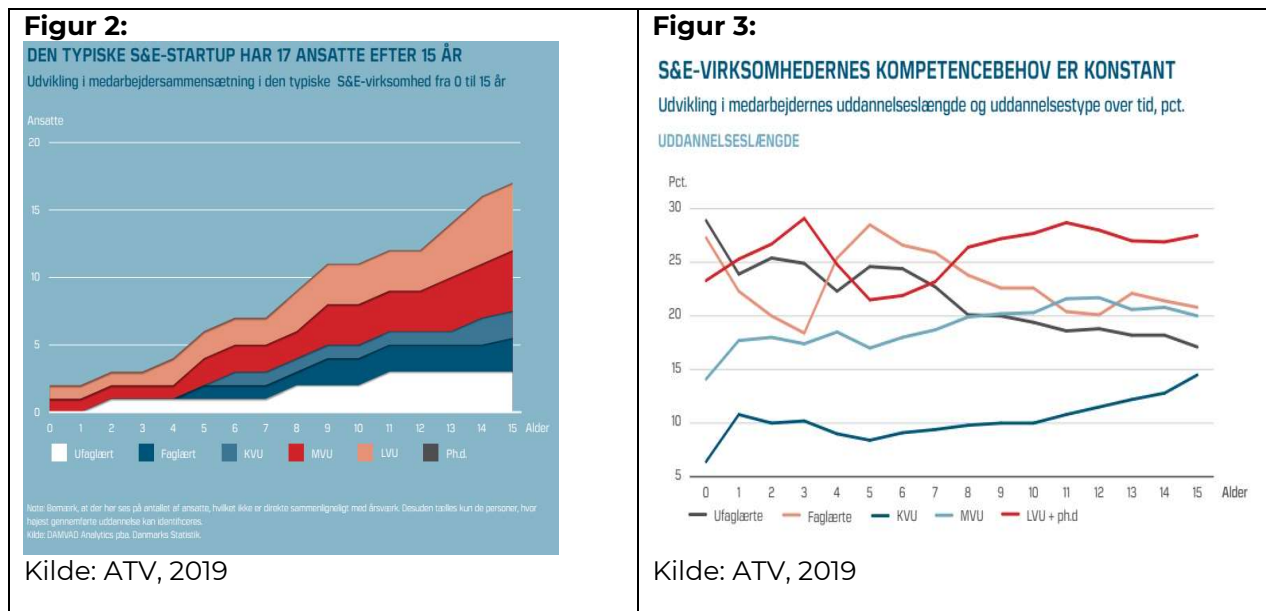
² Se den positive evaluering af Open Entrepreneurship – et initiativ som slutter i 2021: <https://open-entrepreneurship.com/wp-content/uploads/2019/10/MidtvejsevalueringOpenEntrepreneurshipAug2019.pdf> eller anbefalinger fra Det 14. klimapartnerskab; Danmark i front som grønt iværksætterland, 2020.

fysiske produkter – ikke digitale - og en lang omkostningstung udviklingshorisont. Der er investorkapital nok – den er bare ikke risikofyldt nok til dette iværksættersegment.

Uddybning af indsatsområder og anbefalinger:

1. Rekruttering af medarbejdere – brug for alle faggrupper

Iværksættere som bygger deres forretning på naturvidenskab og teknologi ændrer ikke væsentligt behov for kompetencer over tid. Til gengæld er der markant forskel i medarbejdersammensætningen, alt efter om virksomheden eksporterer eller ej (Se næste indsatsområde). Denne type af iværksættere ansætter både ufaglærte, faglærte og medarbejdere med videregående uddannelser. Udover medarbejdere med STEM-kompetencer ansætter S&E-iværksætterne typisk også medarbejdere med økonomisk indsigt.

Iværksættere kan have vanskeligheder ved at ansætte specialister og andre nøglemedarbejdere, da de typisk ikke er bredt kendt i offentligheden som eksempelvis store danske virksomheder som Lego og Danfoss. Samtidig kan det være vanskeligt i opstartsfasen at tilbyde en konkurrencedygtig løn.

Det anbefales at:

- **Gør det billigere at ansætte specialister gennem løntilskud.** Genindføre den gamle isbryderordning, der første gang så dagens lys i begyndelsen af 90'erne. Dens formål var at matche SMV'er og højtuddannede dimittender gennem et løntilskud. Og den virkede, da den blandt andet skabte jobs til flere faggrupper. Alternativt skal den eksisterende Landdistriktvækstpilot moderniseres, så alle iværksættere i hele landet kan bruge tilbuddet. På nuværende tidspunkt er pilot-ordningen dog lukket ned for flere ansøgninger.

2. Eksportfremme skal understøttes – også efter 2021

Iværksættere som bygger deres fundament på teknologi og naturvidenskab begynder typisk at eksportere efter virksomheden har eksisteret i 6 år. Det er noget før andre iværksættergrupper. Efter 15 leve år eksporterer 78 pct af S&E-iværksætterne imens det kun er knap 20 pct. af den typiske industriiværksætter.

S&E-iværksætterne er lidt forskellige mht. graden af eksport afhængig af, hvor i landet de er placeret. Eksempelvis har Region Midtjylland den laveste andel af S&E-iværksættere som eksporterer ved opstart af virksomheden, nemlig 17 pct. Men efter 10 leveår eksporterer 70 pct. af de midtjyske S&E-virksomheder, hvilket er markant højere end i de andre regioner.

Der er stor forskel i medarbejdersammensætningen alt efter, om virksomheden eksporterer eller ej. Der kan således være et arbejdsmarkedspolitisk rationale i at understøtte iværksættere med et teknologisk og naturvidenskabeligt forretningsgrundlag at blive mere international orienteret.

Figur 4:

EKSPORTVIRKSOMHEDER HAR DET HØJESTE UDDANNELSESLEVEL

Medarbejdersammensætning efter 10 år i den typiske S&E-virksomhed, fordelt på eksporterende og ikke-eksporterende

EJ EKSPORT		EKSPORT
	LVU	
	MVU	
	KVU	
	FAGLÆRT	
	UFAGLÆRT	
6 ANSATTE		17 ANSATTE

Kilde: ATV, 2019

Iværksættere der eksporterer teknologier og services vågner op til en ny virkelighed, når de globale markeder er åbnet igen efter Corona. Deres kundegrundlag kan være forsvundet over natten. Det kræver en særlig indsats for de mindre iværksættervirksomheder at få bygget nye kundegrupper op på nye markeder inden for fx grønne teknologier og services. De skal derfor have hjælp, hvilket Forum for genstart af dansk eksport også har påpeget. Udfordringerne for de danske internationalt orienterede virksomheder og iværksættere er ifølge Forum for genstart af dansk eksport fx ustabile logistik og forsyningskæder, lave investeringer i ny teknologi og fremtidig vækst, manglende incitament og kapital til innovation og udvikling.

Det anbefales at:

- **Gør Corona-eksportfremmeinitiativer permanente.** Folketinget har igangsat nogle midlertidige eksportfremmeinitiativer som en del af Corona-hjælpepakkerne. Disse initiativer bør være permanente efter 2021. Det er fx i form af nedsatte takster til eksportrådgivning, flere gratis rådgivningstimer, hjælp til eksportfremstød, markedsføring og messer i udlandet.

3. Sikre adgang til danske testfaciliteter

Iværksættere som bygger deres forretning på naturvidenskab og teknologi har brug for at afprøve deres forretningsgrundlag og få det certificeret m.m. GTS-institutter³, forsyningselskaber og universiteter er vigtige aktører i økosystemet, når der er brug for test og certificering. De understøtter hinanden. Nogle testmiljøer er specialiserede i et teknologiområde imens andre har et mere bredt forretningssegment.

³ GTS-institutter er fx Teknologisk Institut., FORCE-Technology, DHI m.m.

En undersøgelse gennemført af Teknologisk Institut viste bl.a., at 9 ud af 10 virksomheder, som er i et vækstforløb, har benyttet GTS-institutter og 24 pct. har samarbejdet med et universitet. Adgangen til GTS-institutter, universiteter mfl. spiller således en vigtig rolle, hvis en iværksætter skal ind i et vækstforløb. Iværksættere som tidligt i deres udviklingsforløb får adgang til ny viden eksempelvis gennem GTS-Institutternes kompetencer og infrastruktur, klarer sig bedre. Fx har robotiværksættere gode faciliteter på Teknologisk Institut i Odense inden for robotter, hvor der blandt andet kan tilbydes kontorlokaler⁴. Teknologisk Institut i Odense har siden 2015 haft 27 iværksættere med en succesrate på 80 pct., og de har i dag samlet mere end 120 ansatte. Men initiativet har kun finansiering til en begrænset periode.

Særligt for iværksættere som bygger deres forretning på teknologi og naturvidenskab er det afgørende, at de har nem og effektiv adgang til specialiseret teknologisk infrastruktur, ekspertise og mentoring. Udover adgang til udviklings- og testfaciliteter samt specialiseret teknologisk ekspertise, så virker samspillet med universiteterne, GTS-institutterne og forsyningsselskaber som en "blåstempling", der kan være med til åbne dørene for udviklingsprojekter og salg til de første kunder.

Iværksættere har typisk meget begrænsede interne ressourcer og kapital. Derfor er der behov for at udvikle og fastholde tiltag og finansiering, der kan understøtte, at langt flere iværksættere får adgang til disse muligheder. Og de skal ligge forholdsvis geografisk tæt på iværksætterne.

Det anbefales at:

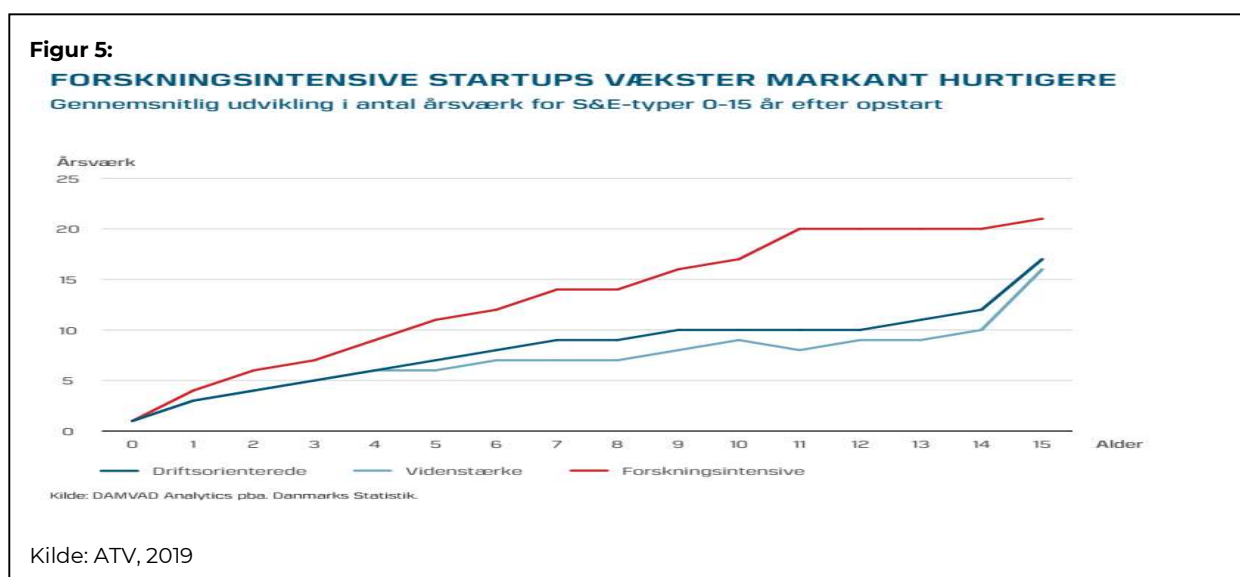
- **Styrk muligheden for at iværksættere kan benytte test- og udviklingsfaciliteter og specialistkompetencer hos GTS-institutterne, universiteterne og forsyningsselskaber**, og at det fortsat bliver understøttet af en passende finansiering. Fx til at etablere udviklingspladser hos GTS-institutterne og på universiteterne og/eller lave et klippekort, hvor iværksættere og mindre virksomheder kan købe et antal timer til test og demonstration til en gunstig pris. Skala er afgørende. Og der er behov for at udvikle økosystemer med kritisk masse, der kan tiltrække både startups og investorer. I denne sammenhæng er det væsentligt at finansiering til udviklingsprojekter og iværksættere prioriteres og styrkes fremadrettet i blandt andet Innovationsfonden (Fx Innobooster & Innofounder).
- **Gør det midlertidige FoU-fradrag på 130% permanent.** Folketinget har sikret et Fou-fradrag på 130 procent i 2020 og 2030. Udviklingsaktiviteter med samarbejdspartnere kan også indgå i fradraget ud over fx egne lønudgifter. Det kan gavne iværksætternes adgang til og køb af test, hvis iværksætteren har økonomi til at fratække udgiften. Det anbefales at gøre FoU-fradraget på 130% permanent efter 2021.

4. Styrk iværksætterfødekæden fra universiteterne

Der er behov for, at vi bygger bro mellem højt specialiseret viden fra forskningsmiljøerne og iværksættere, der tilsammen kan skabe nye løsninger. Det er grundlæggende uheldigt, at den private forskning i Danmark udføres af færre og større virksomheder. De mindre virksomheder og iværksættere skal således have større incitamenter til at udføre forsknings- og udviklingsaktiviteter – enten selv eller i samarbejde med universiteterne.

⁴ Se mere i fx Den teknologiske videnbro – nu og i fremtiden, GTS, 2017

Forskning betyder noget for bundlinjen og antal jobs. Også for de iværksættere som bygger deres forretning på naturvidenskab og teknologi. Den typiske forskningsintensive S&E-virksomhed beskæftiger over 15 årsværk efter 9 år. På dette tidspunkt beskæftiger de øvrige typiske S&E-virksomheder omkring 10 årsværk. Målt på både årsværk og omsætning har den typiske forskningsintensive virksomhed en større vækst i løbet af de første 10 leveår end den typiske driftsorienterede og vidensstærke virksomhed⁵.

Udover at gøre det mere attraktivt for iværksættere at udføre FoU kan der ligeledes være behov for at styrke rammerne for de iværksættere som starter op på baggrund af et forskningsresultat på universiteterne. Der opstår opfindelser og kommercialiseringsmuligheder i større offentlige forskningsprojekter som fx Grand Solutions. Men markedsmodning kan ikke i udgangspunktet finansieres inden for rammerne af forskningsprojektet. Og potentialet er der ifølge IDAs universitetsansatte medlemmer. Det er 5 pct. af de adspurgte forskere, der har kommercialiseret deres egne resultater eller startet egen virksomhed med udgangspunkt i deres forskningsresultater. Der er derudover 15 pct. der har overvejet det. 6 pct. har drøftet deres overvejelser med universitetet, og 9 pct. har overvejet det, uden at drøfte det med universitetet.

I en del år er resultaterne stagneret mht. universitetsopfindelser, patenter, nye universitetsbaseret virksomheder m.m. Og værktøjerne har også stået stille - fx en national Proof of concept pulje som nu er i Innovationsfonden. Der kan derfor være behov for at tænke helt nyt - fx at hver forskningspulje/fond kan få en fleksibel pulje tilknyttet, der kan søges hurtigt/supplere det oprindelige forskningsbudget, da man ikke kan forudsige markedspotentiale fra start af i et forskningsforløb.

De danske universiteter får grundlæggende penge gennem tilskud for antal studerende og basismidler. Det tredje ben på universiteterne - herunder kommercialisering af forskningsresultater og understøtte iværksætteri blandt forskere og studerende - bliver grundlæggende ikke finansieret i dag. Hvis Danmark for alvor vil løfte dette område, så vi får flere vidensbaseret iværksættere med baggrund i den offentlige forskning, så kræver det et væsentligt selvstændigt økonomisk løft.

⁵ ATV, 2019.

Det anbefales:

- **Et økonomisk løft af det 3. ben på universiteterne.** Universiteterne får grundlæggende ikke penge til videnspredning og iværksætteri. Så videnspredningsindsatsen skal reelt løses af økonomiske midler fra forsknings- og uddannelsesområdet. Det er uhensigtsmæssigt. Nye midler til videnspredning, markedsmodning og iværksætteri skal fx bruges til:
 - o en mere professionel kommerialisering og videnspredning af de offentlige forskningsresultater
 - o et grønt iværksætterkorps/fortsættelse af Open Entrepreneurship⁶ med erfarne erhvervsfolk, som kan være i dialog med universiteternes iværksætttermiljø
 - o Stillingsstruktur på universiteterne som udover klassiske akademiske dicipliner også belønner entrepreneurship og erfaring fra erhvervslivet.

5. Mere risikovillighed – også i de danske offentlige kapitalfonde

Danmark har en række offentlige kapitalfonde som sammen med private investorer investerer i iværksættere og mindre virksomheder. Det er fx Vækstfonden og Danmarks Grønne Investeringsfond. Det sidst nye skud på stammen er en form for overligger gennem Danmarks Grønne Fremtidsfond med en kapital på 25 mia. kr.

Det er grundlæggende ikke kapital, der mangler for at understøtte de iværksættere som er teknisk og naturvidenskabelig funderet. Det er mere en øget risikovillighed fra de offentlige fondes side – særligt over for de iværksættere som bygger deres forretning på fysiske produkter, da de ofte er meget forskningstunge og dermed har en lang udviklingshorisont. Det gælder især iværksættere inden for det grønne område og biotek/sundhed.

Forum for genstart af dansk eksport peger fx på, at: "Der skal investeres mere i at udvikle fremtidens styrkepositioner, hvor grøn omstilling, et stærkt sundhedsvæsen og digitale løsninger er afgørende katalysatorer for en øget konkurrencekraft på den anden side af krisen". Det 14. klimapartnerskab påpeger også manglende risikovillighed fra de offentlige fonde inden for det grønne område: " At investere i ny grøn teknologi kan sammenlignes med investeringer i life science, hvor der er behov for store, lange og risikovillige investeringer. Denne form for investeringer kræver, ligesom life science, et specialiseret investeringsteam" og " Den primære barriere for investeringer i grønne iværksættere og start-ups er, at de typisk ikke passer ind i den klassiske venture-tankegang".

Det anbefales:

- **Risikovillig kapital til teknologitunge iværksættere inden for fx det grønne område:** Danmark har en række offentlige fonde som investerer i iværksættere sammen med private investorer – herunder Danmarks Grønne Fremtidsfond. Deres investeringsportefølje er iværksættere med ideer, som er tæt på at være markedsmodne, og de har en forholdsvis lav risikoprofil. Profilen rammer ikke altid fx grønne teknologiværksættere, da de typisk er mere forskningstunge, baserer deres forretning på fysiske produkter – ikke digitale - og en lang omkostningstung udviklingshorisont. Der er investorkapital nok – den er bare ikke risikofyldt nok til dette iværksættersegment.

⁶ Se den positive evaluering af Open Entrepreneurship – et initiativ som slutter i 2021: <https://open-entrepreneurship.com/wp-content/uploads/2019/10/MidtvejsevalueringOpenEntrepreneurshipAug2019.pdf> eller anbefalinger fra Det 14. klimapartnerskab; Danmark i front som grønt iværksætterland, 2020.